

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse

Forenkling af lovgivningen — brugen af digitale værktøjer i forbindelse med bedre lovgivning

(sonderende udtalelse efter anmodning fra det danske rådsformandskab)

(C/2025/5146)

Ordfører: **Alena MASTANTUONO**

Medordfører: **Tymoteusz ZYCH**

Rådgivere	Zdeněk ZAJÍČEK (for ordføreren) Antoni RYTEL (for medordføreren)
Anmodning om udtalelse	7.2.2025, det danske rådsformandskab
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug
Vedtaget i sektionen	26.6.2025
Vedtaget på plenarforsamlingen	16.7.2025
Plenarforsamling nr.	598
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	173/2/9

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) fremhæver behovet for lovforenkling og digitale værktøjer såsom AI og e-forvaltningsplatforme for at øge gennemsigtigheden, effektiviteten og ansvarligheden i EU-lovgivningen på baggrund af en menneskecentreret model og i overensstemmelse med de demokratiske principper og målene i dagsordenen for bedre regulering.

1.2. Med de konstante ændringer af lovgivningen og det stigende antal regler på EU-plan samt på regionalt og lokalt plan er det urealistisk at forvente, at regulerende myndigheder, lovgivere og offentligheden kender til alle forpligtelser. EØSU anbefaler derfor, at disse regler gøres mere tilgængelige ved at vedlægge en overskuelig sammenfatning af forpligtelserne til hver ny retsakt og ved også at gøre dette for allerede vedtaget lovgivning. Disse sammenfatninger bør oversættes af mennesker, men være i en form, der kan generere metadata til videre digital brug. Dernæst kan AI hjælpe med at afdække overlapninger, uoverensstemmelser eller mangler ved at sammenkoble relaterede bestemmelser og udpege forbindelser mellem lovgivning fra forskellige kilder. Den bør også tjene som et godt udgangspunkt for ajourføring af den eksisterende lovgivning.

1.3. EU bør oprette en fælles, interoperabel digital platform til udformning af lovgivning. Denne platform, der udvikles på baggrund af en ajourført EU-interinstitutionel aftale, vil gøre det muligt for EU's institutioner i fællesskab at udarbejde, ændre og følge lovgivning. Ved at centralisere tekster og metadata vil platformen kunne foretage overensstemmelseskontrol i realtid, indikere juridisk indbyrdes afhængighed og foreslå et harmoniseret sprog med henblik på at øge både effektivitet og gennemsigtighed. I afsnit 4 nedenfor foreslår EØSU en model til EU's institutioner for, hvordan digitale værktøjer og sammenfatninger af forpligtelser kan integreres i lovgivningsprocessen. EØSU opfordrer EU-institutionerne til at udpege en regtech-chef med ansvar for at indføre digitale værktøjer og AI i EU's lovgivningsprocesser.

1.4. Desuden opfordrer EØSU EU's institutioner til at anvende AI til at analysere data såsom økonomiske tendenser og input fra interessenter, hvilket vil gøre det muligt proaktivt at afdække områder, hvor der er behov for regulering, og at fastlægge evidensbaserede lovgivningsmæssige prioriteter. Samtidig understreges det, at AI ikke kan træde i stedet for traditionel dialog med interessenter eller forhandlinger med arbejdsmarkedets parter og skal testes grundigt for at undgå forskelsbehandling, forudindtagethed og andre eventuelle unøjagtigheder.

1.5. Desuden bør AI spille en rolle ved gennemførelsen af regler for at sikre overholdelse og sammenligne medlemsstaternes tilgange til gennemførelse af EU-lovgivning, samt fastlægge både bedste praksis og udpege uoverensstemmelser. Denne indsigt kan hjælpe med at optimere håndhævelsen, mindske markedsfragmenteringen og støtte en mere effektiv og harmoniseret anvendelse af EU-regler i medlemsstaterne.

1.6. EØSU mener, at sådanne processer for bedre lovgivning også i væsentlig grad vil forbedre lovgivningsprocessen på nationalt plan ved at skabe øget sammenhæng og gennemsigtighed samt positive resultater i form af en betydelig reduktion af hindringerne for det indre marked og den administrative byrde. Vigtigst af alt vil tilliden til de offentlige institutioner og graden af overholdelse øges, hvilket vil bidrage til øget trivsel for de europæiske borgere.

2. Baggrund

2.1. LegalTech-landskabet har ændret sig betydeligt i de seneste par årtier i takt med den teknologiske udvikling. Landenes forvaltninger er begyndt at opleve merværdien heraf i forskellige tempi. Landskabet er baseret på flere elementer, nemlig en forståelse af lovgivning og retslære, brug af IT-værktøjer og intelligent udvikling af disse samt anerkendelse af behovet for at overveje bredere etiske og juridiske konsekvenser.

2.2. Lovgivningsprocessen kan styrkes ved hjælp af digitale værktøjer ved at automatisere skabeloner til lovgivning, fremme e-forvaltningsplatforme, anvende AI og dataanalyse til politiske konsekvensanalyser samt til at garantere gennemsigtighed og overholdelse. Ved udarbejdelse af lovgivning kan AI-baserede værktøjer bistå lovgivere med at udarbejde og analysere lovgivning, opnå kontinuitet og reducere fejl. Natursprogsbehandling kan bidrage til at forenkle juridisk jargon og gøre lovgivning mere forståelig for virksomheder og borgere. Med centraliserede digitale portaler kan interessenter få adgang til, følge og kommentere lovgivningsforslag i realtid. Platforme såsom Regulations.gov (USA) og Better Regulation (EU) baner vejen for offentlig deltagelse og forbedrer ansvarligheden.

2.3. Den potentielle indvirkning af nye love på virksomheder og økonomisk vækst kan vurderes ved hjælp af prædiktive analyser. Ved hjælp af maskinlæring kan der findes frem til overflødige eller modstridende regler og derved tilvejebringes en strømlinet lovramme. Regulerende myndigheder kan til dels takke forskriftsmæssige forpligtelser for at have en enorm mængde data til rådighed. Ved korrekt lagring og analyse har disse data et kolossalt potentiale som en effektiv kilde til konsekvensanalyser.

2.4. Først og fremmest kan digitale værktøjer hjælpe borgere med at overholde regler. Ved hjælp af intelligente værktøjer såsom beregningsfunktioner, e-kalendere for retlige forpligtelser og e-skatteblanketter kan processer for regeloverholdelse automatiseres og papirarbejde og bureaukrati reduceres. Samtidig med at administrative procedurer bliver nemmere for borgerne, øges efterlevelsesheden også. Tilliden til den offentlige forvaltning bliver større ved at gøre reglerne forståelige og nemme at anvende.

2.5. Flere lande er begyndt at anvende digitale værktøjer til lovgivning. Brugen af skabeloner til at overvåge korrekt opbygning af lovtekster varierer fra land til land. De kan have form af specialiserede værktøjer eller endda plug-ins til Word. Arbejdet med komplette tekster og automatisk generering af ændringsforslag understøttes også af lignende værktøjer såsom AT4AM, der anvendes i Europa-Parlamentet. Overførsel af strukturerede data mellem institutioner er et andet eksempel herpå. Nogle lande har bestemte strukturer i XML (f.eks. baseret på Akoma Ntoso-standard), der fungerer som standarden for dataoverførsel mellem institutioner. Lande som f.eks. Tyskland og Slovenien har som mål at

dække hele processen på grundlag af regler, hvorimod Tjekkiet baserer sig på et fælles informationssystem. Det tjekkiske initiativ *eLegislative* er i øjeblikket et af de mest avancerede. Det er et enkeltstående og enestående redskab, der dækker hele processen for udarbejdelse af lovgivning — lige fra den indledende idé og udarbejdelse af relaterede dokumenter, bl.a. konsekvensanalyse af lovgivningen og en oversigt over offentlige forpligtelser, til offentliggørelse i lovsamlingen, herunder central forvaltning af skabeloner og sammenligningstabeller til gennemførelse af EU-lovgivning ⁽¹⁾. I Polen anvendes et lignende system, nemlig *Rządowy Proces Legislacyjny* (RPL) og den tilhørende internetportal *Legiscja.rcl.gov.pl*, som muliggør drøftelser med flere interessenter og overvågning af lovgivningsprocessen på tværs af enheder.

2.6. EU har fastlagt en ramme for fælles lovgivningsmæssige metadata baseret på Rådets konklusioner, hvori der opfordres til indførelse af den europæiske lovgivningsidentifikator (ELI) (2012/C325/02). Gennemførelsen af denne ramme varierer meget fra land til land, hvilket fører til store forskelle med hensyn til, i hvor høj grad lovgivningsprocessen i det enkelte land er digitaliseret.

3. Generelle bemærkninger

3.1. EØSU anerkender digitale værktøjers omstillingspotentiale med hensyn til at forbedre lovgivningsprocessen. Ved hjælp af automatisering, kunstig intelligens (AI) og e-forvaltningsplatforme kan EU og medlemsstaterne opnå større gennemsigtighed, effektivitet og ansvarlighed i lovgivningen. Integreringen af digitale løsninger er i overensstemmelse med principperne for EU's dagsorden for bedre regulering og danner grundlag for en mere tilgængelig og strømlinet lovramme.

3.2. Strømlining af regulering og integrering af digitale værktøjer og/eller AI i lovgivning kan i væsentlig grad forbedre lovgivningsprocessen ved at øge effektiviteten, gennemsigtigheden og tilgængeligheden. Ifølge flere undersøgelser kan teknologidrevne løsninger mindske administrative byrder og skabe et mere erhvervsvenligt miljø ⁽²⁾.

3.3. EØSU understreger, at forudsætningen for en vellykket anvendelse af digitale teknologier ved udarbejdelse af lovgivning er overholdelsen af principperne om legitimitet og gennemførlighed i overensstemmelse med medlemsstaternes forfatningsret og EU-traktaterne samt lovgiverens ansvar, juridisk teori (hermeneutik) og demokratiske systemer (magtens tredeling). Denne tilgang bør samtidig baseres på forskellige discipliner, bl.a. retslære, juridisk informatik og datalingvistik, for at fremme en mangfoldighed af perspektiver med henblik på at udforme en ny vision.

3.4. Brugen af digitale teknologier ved udarbejdelse af lovgivning kræver desuden et retsgrundlag for at indføre regler, der er utvetydige for alle aktører, som er involveret i udarbejdelsesprocessen. EØSU anbefaler, at der forud for anvendelsen af digitale værktøjer foretages en analyse af processerne, forbindelserne mellem forskellige aktører og retsakter samt viden og kapacitet blandt brugerne, som skal uddannes korrekt i at forstå den nye logik og de nye metoder til udarbejdelse af love. Desuden bør brugerne have mulighed for at indberette problemer og give feedback, hvilket kan forbedre brugen af digitale teknologier.

3.5. Brugen af digitale værktøjer kan især være nyttig for AI-baserede lovrammer, fordi de kan samle lovgivning på tværs af offentlige myndigheder og institutioner og derved mindske overlapning og sammenblanding. I takt med at omfanget af regler stiger, bliver det vanskeligt for mennesker alene at sikre konsekvens i regler og definitioner, og digitale værktøjer bidrager til en sådan forenkling.

3.6. Øget forenkling og gennemsigtighed i udarbejdelsesprocessen betyder samtidig, at civilsamfundet bedre kan blive hørt og følge med i, hvordan regulerende myndigheder og lovgivere har taget hensyn til bemærkninger fra civilsamfundet. For EØSU er det afgørende med en bedre forståelse og større gennemsigtighed i høringsprocessen. Samtidig understreger udvalget, at digitale færdigheder er en forudsætning i den forbindelse, og at onlinehøringer eller værktøjer til indsamling af bemærkninger under ingen omstændigheder kan træde i stedet for etablerede procedurer for information og høring af samt samarbejde og forhandlinger med arbejdsmarkedets parter og andre interessenter, især sårbare grupper.

⁽¹⁾ Baseret på national lov nr. 222/2016 om lovsamlingen og internationale traktater og derfor obligatorisk for alle enheder, der deltager i lovgivningsprocessen.

⁽²⁾ Studie fra EØSU's Arbejdsgivergruppe »A Business-Centric Approach to Cutting Red Tape — From Complexity to Clarity: Reducing EU Regulatory Burdens with AI«: <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/press-releases/reducing-eu-regulatory-burdens-ai-eesc-employers-group-present-new-study>.

3.7. EØSU understreger, at det er vigtigt at fokusere på lovgivningens gennemførelsesfase. Loves effektivitet måles ud fra, hvor klare de er, håndhævelsen af dem, og hvor nemt det er for borgere og virksomheder at overholde dem. Udvalget anbefaler medlemsstaterne og EU's institutioner at forbedre interoperabiliteten mellem forskellige offentlige digitale værktøjer og sikre, at lovregler er let tilgængelige og forståelige. I den forbindelse er det værd at nævne initiativer i de enkelte medlemsstater såsom interoperabiliteten mellem digital indberetning i EU, der er udviklet af den finske skattemyndighed, Estlands standardiserede databaserede indberetning, den danske lov om årsregnskaber, som støtter automatiseret indberetning, og det tjekkiske elektroniske system ⁽³⁾.

3.8. Kommissionen har allerede anvendt digitale værktøjer, herunder AI. Teknologiske fremskridt indebærer samtidig en forbedring af systemet og konsolidering af interoperabiliteten mellem de forskellige værktøjer, som Kommissionen anvender. Der mangler dog stadig et klart overblik over reglerne og deres indbyrdes samspil. Som fremhævet i Draghirapporten er regelbyrden for europæiske virksomheder høj og øges fortsat, men EU mangler en fælles metode til at vurdere den. Kommissionen har i årevis arbejdet på at reducere »mængden« og »strømmen« af lovregulering inden for rammerne af dagsordenen for bedre regulering, og dens strategi fra februar 2025 indeholder et løfte om forbedringer ⁽⁴⁾. EØSU mener, at bedre lovgivning kræver et løbende opdateret overblik over mængden og strømmen af lovregulering.

3.9. I den forbindelse opfordrer EØSU EU-institutionerne til at oprette en central database med sammenfatninger af juridiske forpligtelser som følge af vedtagne retsakter. Denne database vil øge gennemsigtigheden i lovgivning og sikre, at alle interessenter (regulerende myndigheder, fælleslovgivere, medlemsstater og civilsamfundet) klart forstår de nye regler. Hvis regulerende myndigheder selv omsætter regler til forpligtelser, dvs. en menneskebaseret tilgang, kan dette udgøre et solidt grundlag, der derefter kan anvendes som reference af digitale værktøjer, herunder AI. Ved at anvende bedste praksis kan den enkelte retsakt dokumenteres på tre forskellige måder, nemlig via formålet med den (begrundelse for retsakter med betragtninger), lovgivningens tekst i kapitler, artikler og stykker samt, som et nyt element, et sæt skarpt adskilte juridiske normer, der repræsenterer særlige forpligtelser og/eller pligter og/eller rettigheder i form af strukturerede data (XML). Struktureringen af retsakter på denne måde kan videreudvikles ved hjælp af særlige informationssystemer (svarende til *eLegislativa* og/eller *det elektroniske retlige system*).

3.10. Da forenkling af lovgivning og digital innovation i lovgivningsprocessen i væsentlig grad kan øge effektiviteten, gennemsigtigheden og tilgængeligheden, understreger EØSU behovet for en menneskecentreret tilgang, hvor digitale værktøjer forbedrer, men ikke træder i stedet for de demokratiske processer. Ved at gøre brug af digitale fremskridt og samtidig imødegå eventuelle risici kan EU skabe et mere strømlinet, erhvervsvenligt og borgerorienteret lovgivningssystem og samtidig sikre juridisk klarhed.

3.11. De kommende drøftelser om den nye interinstitutionelle EU-aftale giver mulighed for at institutionalisere digitale lovgivningsværktøjer. EØSU foreslår en model, hvor EU's institutioner indfører digitale platforme til at udarbejde udkast, værktøjer til konsekvensanalyse og mekanismer til at fremme regeloverholdelse for at gøre EU-forordninger mere ensartede og tilgængelige.

3.12. EU's institutioner bør anvende grundigt afprøvet AI og lignende teknologier til at udpege områder, hvor der er behov for lovgivningstiltag, analysere interessenters holdninger og afdække områder, hvor der hersker forvirring, og til at finde frem til områder, hvor juridiske normer, der stammer fra forskellige kilder, er indbyrdes forbundet.

3.13. Der bør i vid udstrækning anvendes en lignende tilgang i forbindelse med gennemførelse af regelmæssige efterfølgende vurderinger af eksisterende regler, navnlig en tilgang, hvor interessenternes holdning analyseres (dette er et område, hvor andre værktøjer til at nå det samme mål har vist sig at være ineffektive), og hvor medlemsstaternes modeller for gennemførelse sammenlignes. Den efterfølgende analyse bør kobles sammen med ovennævnte afdækningsproces og bør tages i betragtning ved udformningen af EU's lovgivningsmæssige dagsorden.

⁽³⁾ E-kalenderen for erhvervsdrivendes juridiske forpligtelser, som er udarbejdet af det tjekkiske handelskammer, viser deres forpligtelser baseret på en grundig analyse af det retlige system: <https://www.pespropodnikatele.cz/>.

⁽⁴⁾ Meddelelsen »Et enklere og hurtigere Europa«.

4. Anbefalet model for EU's institutioner

4.1. For at sikre effektivitet og sammenhæng er der brug for et fælles og unikt værktøj til lovgivning i EU, som omfatter hele lovgivningssystemet — lige fra udarbejdelsen af konsekvensanalyser (forudgående, dynamiske og efterfølgende) og retsakter ved at anvende den fælles lovgivningsprocedure (hvor det er relevant) til gennemførelsen i medlemsstaterne samt overholdelse af lovgivningen af dem, som lovgivningen er tiltænkt. Processen skal fastlægges i en specifik retsakt og indarbejdes i den interinstitutionelle aftale.

4.2. Forudsætningen er at digitalisere alle love og overføre dem til databasen i individuelle segmenter som bestemmelser med tilføjelse af de nødvendige metadata, navnlig data om tidseffektivitet og links til andre love. Set fra brugerens synspunkt kan lovgivningen bygge på to grundlæggende komponenter, nemlig redigerings- og procesportalen. På redigeringsportalen er der skabeloner til alle mulige typer af retsakter, så brugeren er sikker på at overholde gældende formelle regler ved udarbejdelse af lovforslag. Dernæst anvendes procesportalen til at gennemføre hele lovgivningsprocessen, som er obligatorisk for en given type retsakt, herunder f.eks. de enkelte institutioners interne godkendelsesprocesser eller udarbejdelse af dokumenter til møder i parlamentariske udvalg.

4.3. Idet brugerne skal arbejde på en og samme database, giver systemet mulighed for ikke blot at kontrollere, om den foreslåede retsakt er baseret på gældende lovgivning, men også om den påvirkes af eventuel lovgivning, der er under behandling og endnu ikke har været igennem hele lovgivningsprocessen. Brugere vil til enhver tid være klar over, om de arbejder på en gældende, kommende eller potentielt ændret tekst. De vil desuden blive informeret, hvis de foreslåede ændringer bliver overflødige på grund af andre lovgivningsmæssige aktiviteter. Systemet kan mindske de konflikter, der i øjeblikket opstår, når ændringsforslag indarbejdes i den endelige tekst. Ledsagende værktøjer såsom oversættelsessoftware, ordbøger og applikationer, der gør det muligt for brugeren at arbejde offline, vil være kompatible med systemet. Alle resultater bør være tilgængelige for offentligheden på en offentlig portal, hvor det er muligt at følge status for arbejdet på lovforslaget.

4.4. EØSU understreger, at integrering af AI og digitale værktøjer i EU's lovgivningsproces kan påbegyndes i de første lovforberedende faser. Der vil blive anvendt digitale værktøjer, allerede inden lovinitiativet er undervejs, til at analysere indsamlede data og undersøge behovet for et sådant initiativ på grundlag af konsekvensanalyser med feedback fra samfundet. Skabeloner til udarbejdelse af lovgivning bør anvendes med koder, der gør opmærksom på lignende regler og forpligtelser og på skabeloner til interne høringer. Alle udkast bør ledsages af en sammenfatning af de forpligtelser, der følger af teksten, inden de sendes til en offentlig høring sammen med en konsekvensanalyse.

4.5. Kommissionen vil få stor gavn af en sammenfatning af forpligtelserne sammen med konsekvensanalyser, når der skal træffes politiske beslutninger, og det samme vil Udvalget for Forskriftskontrol, når det skal analysere forslaget.

4.6. Systemet bør registrere bemærkninger fra alle aktører, som er involveret i processen. Det gælder også offentlige og andre former for høringer. Systemet bør desuden sikre en bedre balance mellem deltagere i offentlige høringer om lovforslag. Bemærkninger fra en enkeltperson bør ikke tillægges samme vægt som bemærkninger fra en organisation med mange medlemmer. Dette vil kræve, at der er forbindelse mellem databasen og åbenhedsregistret, hvor disse data lagres. Det vil også betyde, at man skal vende op og ned på den nuværende tilgang, hvor der er regler for få enheder og undtagelser for flertallet, så man i stedet går over til princippet om »tænk småt først« og indfører andre betingelser for store enheder og ikke omvendt.

4.7. Systemet bør give mulighed for at se udviklingen i det arbejde, der udføres af fælleslovgiverne (Europa-Parlamentet og Rådet). Det omfatter alle oplysninger om ændringer og eventuelle ajourførte konsekvensanalyser sammenholdt med ajourføringer af sammenfatningen af forpligtelser. Dette vil desuden kræve et mere gennemsigtigt og sammenhængende arbejde gennem treparts-møder. Sikring af sammenhæng og gennemsigtighed betyder ikke, at den demokratiske proces svækkes. Tværtimod.

4.8. EØSU fremhæver endvidere behovet for, at EU's juridiske tjenester foretager sonderende og regelmæssige efterfølgende vurderinger for at sikre juridisk sammenhæng og nødvendighed. AI-drevet kortlægning af juridisk indbyrdes afhængighed anses også for at være afgørende, hvilket gør det muligt for fælleslovgiverne at foregribe overlapninger, modsigelser og huller i lovgivningen og dermed sikre, at ny lovgivning supplerer den eksisterende retlige ramme og støtter bedre regulering. Offentliggørelse af den endelige vedtagne tekst i EU-Tidende sammen med en ajourført konsekvensanalyse og liste over forpligtelser vil gøre det lettere at gennemføre og håndhæve reglerne. I forbindelse med gennemførelsen vil medlemsstaterne skulle holde sig til listen over aftalte forpligtelser, hvilket vil forhindre fragmentering af det indre marked og gøre det lettere for de retshåndhævende myndigheder at fortolke lovgivningen.

4.9. Med én database vil det samtidig sikres, at Kommissionen som traktaternes vogter har adgang til feedback i realtid om gennemførelse og håndhævelse. Databasen bør omfatte en obligatorisk periode for bemærkninger fra civilsamfundet for at vurdere gennemførelsen, men også for at advare om initiativer fra medlemsstater, der potentielt kan føre til yderligere fragmentering af det indre marked.

4.10. Sidst, men ikke mindst, bør gennemførelsen af lovgivningsmæssige bestemmelser ledsages af digitale værktøjer. Det kan f.eks. være automatiske beregningsfunktioner, e-kalendere eller indberetningssystemer. Det vil give Kommissionen værdifulde data og kan reducere antallet af indberetningsanmodninger fremover i overensstemmelse med engangsprincippet og frem for alt forbedre overholdelsen af regler. EØSU slår til lyd for, at der oprettes dataområder på EU-plan, som er indbyrdes forbundne med dataområder fra medlemsstaterne, og at borgernes ret til digitale tjenester indføres, hvilket vil sikre, at den offentlige forvaltning kun anmoder borgerne om oplysninger én gang, og at de indsamler oplysningerne i offentlige dataområder, når det er nødvendigt.

4.11. Sådanne processer for bedre lovgivning vil også i væsentlig grad forbedre lovgivningsprocessen på nationalt plan ved at skabe øget interoperabilitet og gennemsigtighed samt positive resultater i form af en betydelig reduktion af hindringerne for det indre marked og den administrative byrde.

Bruxelles, den 16. juli 2025.

Oliver RÖPKE

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

BILAG

Billede: Foreslået model for EU's lovgivningsproces med anvendelse af tre skabeloner til tekster, konsekvensanalyser og tabeller over forpligtelser

